

Jelentés a kiskereskedelem 2009–2011. évi teljesítményéről

2012. december

Tartalom

Bevezető.....	2
Összefoglalás.....	2
1. A kiskereskedelem gazdasági környezete.....	2
2. A kiskereskedelmi ágazat főbb gazdasági jellemzői.....	3
3. A kiskereskedelmi üzletek forgalmának alakulása.....	10
4. A kiskereskedelmi üzlethálózat változásai.....	16
Módszertan.....	24
Elérhetőségek	

Bevezető

A kiskereskedelmi eladások a lakossági fogyasztás meghatározó elemei, a kiskereskedelmi forgalom volumenének alakulása fontos konjunktúramutató. Az egy évvel korábbi folytatásaként megjelenő jelen kiadvány célja a hazai kiskereskedelem fontosabb jellemzőinek bemutatása. A kiadvány első részében a kiskereskedelmi főtevékenységű gazdálkodó szervezeteket magába foglaló kiskereskedelmi ágazat főbb mutatói szerepelnek, a későbbiekben a kiskereskedelmi üzletek forgalmáról, ezt követően az üzlethálózat főbb jellemzőinek alakulásáról adunk tájékoztatást.

Összefoglalás

A hazai kiskereskedelemben már a 2000-es évek elején megindult a kereskedelmi hálózat koncentrációja, mely főként a kisvállalkozások számának csökkenésében, valamint az üzletszám mérséklődésében nyilvánult meg. A fizetőképes kereslet, a lakossági fogyasztás alacsony szintje miatt 2007 óta a kiskereskedelmi forgalom volumenindexe éves szinten folyamatos csökkenést mutatott. Ebben a helyzetben érte el a hazai kereskedelmet a 2009-ben kibontakozó világgazdasági és pénzügyi válság, mely tovább mélyítette a negatív irányzatokat. 2009-ben nemcsak a változatlan áras, hanem a folyó áron számolt ágazati nettó árbevétel és a bolti forgalom is csökkent. 2010-ben a változatlan áras kiskereskedelmi forgalom csökkenésének üteme mérséklődött, 2011-ben az előző évi szinten maradt. Más ágazati mutatóknál (működő kiskereskedelmi főtevékenységű vállalkozások száma, létszáma) folytatódott a visszaesés. A kiskereskedelmi üzletek száma – a korábbi jelentősebb csökkenést követően – 2011-ben kismértékben nőtt.

1. tábla

Főbb kiskereskedelmi mutatók

(előző év =100,0%)

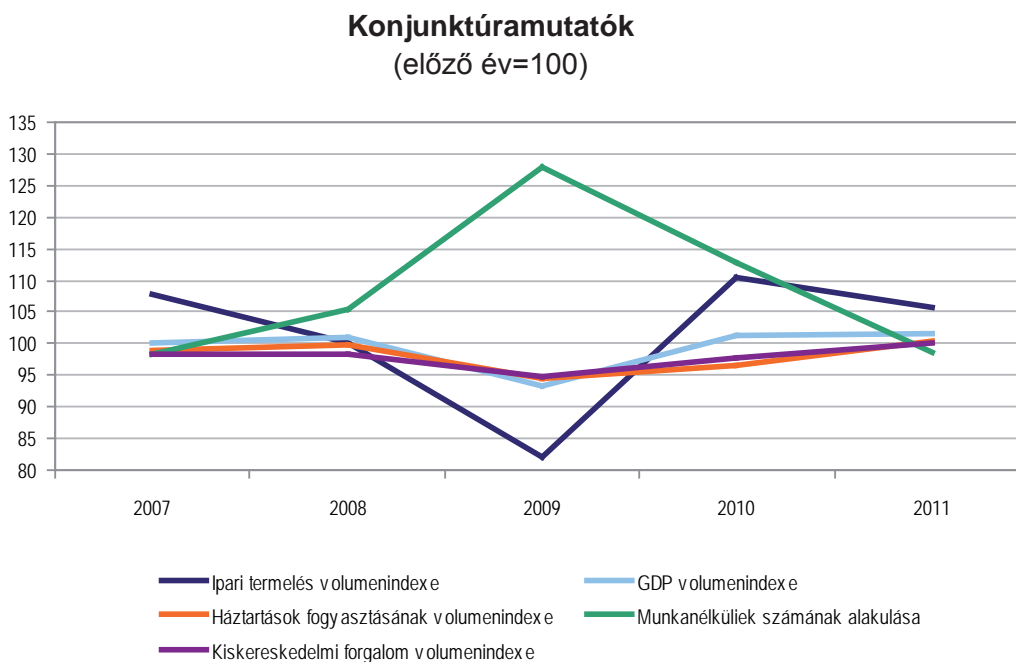
Megnevezés	2009	2010	2011
A kiskereskedelmi ágazat			
működő vállalkozásainak a száma	95,5	99,5	98,3 ^{a)}
létszáma	97,2	98,6	97,2 ^{a)}
nettó árbevétele, folyó áron	94,3	99,3	104,7
A kiskereskedelmi üzletek forgalmának értékindexe,	96,3	102,7	105,7
volumenindexe	94,7	97,9	100,2
Kiskereskedelmi üzletek száma	..	97,0 ^{b)}	100,8

^{a)} Előzetes adatok.

^{b)} 2010/2008.

1. A kiskereskedelem gazdasági környezete

2009–2011. években hazánk kiskereskedelmére jelentős hatást gyakorolt az elhúzódó nemzetközi pénzügyi és gazdasági **válság**, melynek mélypontját Magyarország 2009-ben érte el, visszaeső ipari és általános gazdasági teljesítménnyel, magas munkanélküliséggel, alacsony lakossági fogyasztással. 2010-ben jelentősebben (10,6%-kal) javult az exportvezérelt ipari termelés, és kisebb mértékben (1,3%-kal) nőtt a bruttó hazai termék, miközben a lakossági fogyasztás enyhén mérséklődött, a munkanélküliek száma is tovább emelkedett. A konszolidáció jeleit mutatta, hogy 2011-ben az ipari termelés és a bruttó hazai termék további emelkedése mellett megállt a háztartások fogyasztásának több éve tartó csökkenése, és a munkanélküliek száma is mérséklődött. Bár 2011-ben – két év csökkenést követően – ismét nőtt a bruttó reálkereseti index, ez kevésbé hatott a kiskereskedelmi forgalomra, tekintettel arra, hogy a lakosság növekvő bevételeit elsősorban a megtakarítások növelésére és a devizahitelek kiváltására fordította.

A hazai jogszabályváltozások közül 2009-ben a kiskereskedelmi forgalomra hatással volt az általános forgalmi adó (áfa) normál kulcsának 20%-ról 25%-ra történő emelése, amivel párhuzamosan 20%-ról 18%-ra csökkent egyes alapvető élelmiszerek (tej, tejtermék, kenyér, péksütemény) áfája.

A kereskedelmi törvény¹ 2009. június végi módosítása, valamint a kereskedelmi tevékenység végzésének feltételeiről hozott 2009. évi kormányrendelet² csökkentette a vállalkozások üzletnyitással kapcsolatos adminisztratív terheit, másrészt viszont megnehezítette az üzlethálózat alakulásának statisztikai nyomon követhetőségét.

A folyamatokra hatással volt a 2010 utolsó negyedévében elfogadott, a nagyobb forgalmat lebonyolító kiskereskedelmi vállalkozásokra vonatkozó kereskedelmi válságadó, amely az érintettek működésének gazdaságosságát, jövedelmezőségét befolyásolja.

2. A kiskereskedelmi ágazat főbb gazdasági jellemzői

A kiskereskedelem ágazatban működő és regisztrált vállalkozások száma

A **regisztrált** kiskereskedelmi³ főtevékenységű **vállalkozások** száma az elmúlt néhány évben folyamatosan nőtt, 2009-ben 116,8, 2010-ben 118,6, 2011-ben 122,6 ezer volt. A kiskereskedelem az ún. kényszervállalkozások tipikus terepe, részben emiatt a regisztrált vállalkozásoknak csak közel háromnegyed része számolt be tényleges gazdasági tevékenységről, azaz „működő” szervezetnek minősült.

A regisztrált szervezetek számával ellentétben a **működő** kiskereskedelmi vállalkozások száma a vizsgált időszakban mérséklődött – 2008-ban 92,1, 2009-ben 87,9, 2010-ben 87,5 ezer volt⁴. (Az ettől kissé eltérő tartalmú előzetes vállalkozásstatisztikai adatok szerint a kiskereskedelmi vállalkozások száma 2011-ben további 1,7%-kal csökkent.)

¹ A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény.

² A kormány 210/2009. (IX. 29.) korm. rendelete a kereskedelmi tevékenység végzésének feltételeiről.

³ „Kiskereskedelem ágazat” alatt a 2008-tól használatos Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozása (röviden TEÁOR'08) szerint a „47 Kiskereskedelem, kivéve gépjármű, motorkerékpár” ágazatba sorolt főtevékenységű gazdálkodó szervezeteket értjük.

⁴ A kiadvány készítésének idején még nem állt rendelkezésre a 2011. évi működő vállalkozások adata.

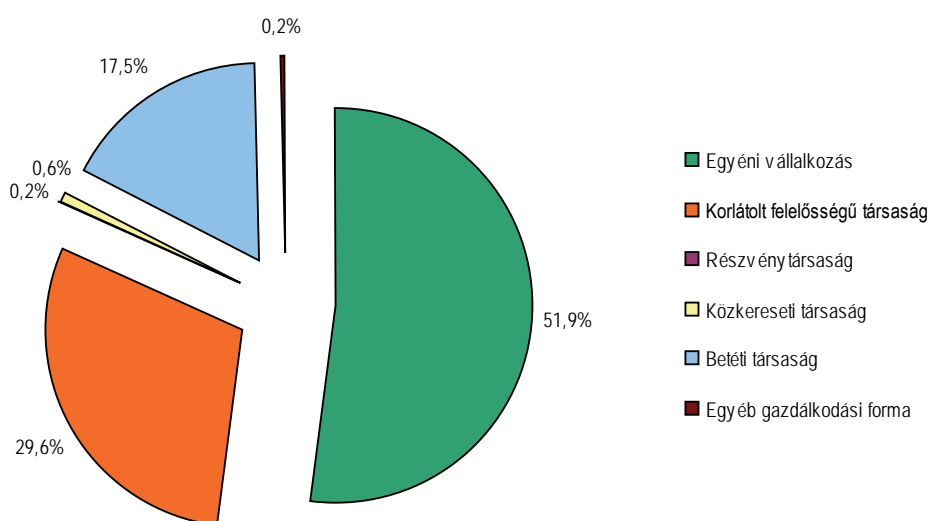
2010-ben a regisztrált, de nem működő vállalkozások közül 10,9 ezer korlátolt felelősségű társaság, 9,9–9,9 ezer egyéni vállalkozás, illetve betéti társaság volt.

2010-ben a működő kiskereskedelmi vállalkozások aránya a *nemzetgazdaság egészében*⁵ működő vállalkozások számán belül 12,6, míg a *kereskedelem, gépjárműjavítás*⁶ nemzetgazdasági ágon belül 62,7%-ot ért el.

A működő kiskereskedelmi vállalkozások **jogi forma** szerinti összetételére jellemző, hogy még mindig jelentős, bár évről évre csökkenő az *egyéni vállalkozások* aránya, miközben a társas vállalkozásoké 48,1%-ra nőtt. Utóbbin belül csökkent a betéti társaságok szerepe (2010-ben az összes működő kiskereskedelmi vállalkozás 17,5%-a tartozott ide), és nőtt a korlátolt felelősségű társaságok száma és aránya (2010-ben a kiskereskedelmi vállalkozások 29,6%-át tették ki). Bővült a legjelentősebb tőkeerőt és gazdasági szerepet játszó kiskereskedelmi részvénytársaságok száma (2010-ben 168-ra). Új gazdálkodási formaként 2010-ben megjelentek az egyéni cégek, számuk az év végén 43 volt.

2. ábra

Működő kiskereskedelmi vállalkozások száma gazdálkodási forma szerint, 2010

A kiskereskedelmi vállalkozások demográfiájára jellemző, hogy azok kb. 10%-a évről évre cserélődik. Az **újonnan regisztrált** kiskereskedelmi vállalkozások száma – a 2011. évi adatok alapján – továbbra is számottevő. A 12,3 ezer újonnan regisztrált kiskereskedelmi főtevékenységű gazdasági szervezet közül 5,5 ezer egyéni vállalkozásként, 6,8 ezer társas vállalkozásként kezdte meg működését. Újonnan alakult, korlátolt felelősségű társaságként 6,7 ezer vállalkozást, betéti társaságként 92, egyéni céggként 26, részvénytársaságként 23 szervezetet regisztráltak.

A vizsgált időszakban az újonnan regisztrált vállalkozások számával közel azonos mértékben **szűntek meg kiskereskedelmi vállalkozások**, főként a betéti társaságok és az egyéni vállalkozások állománya csökkent.

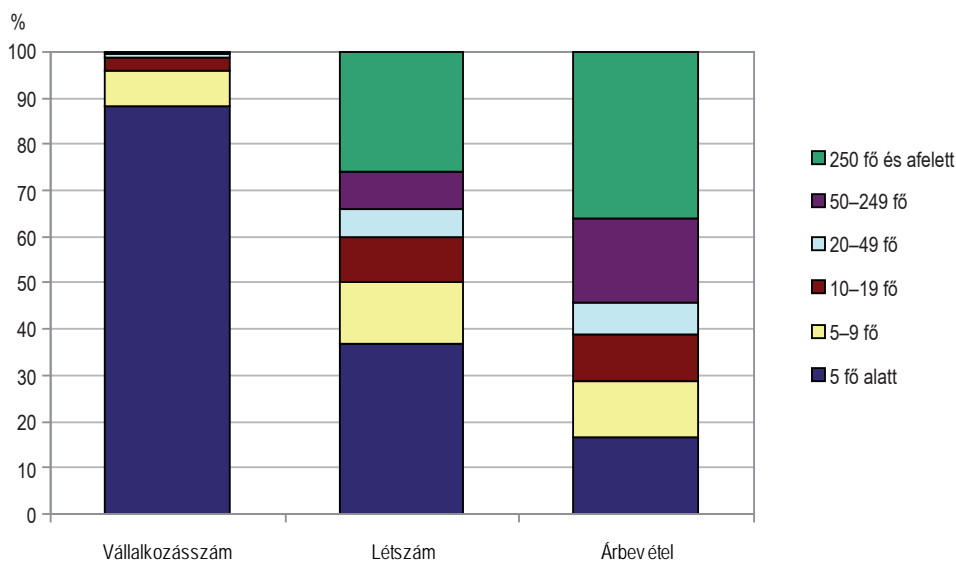
A kiskereskedelemre a mikro- és kisvállalkozások fokozott jelenléte a jellemző. **Létszám-kategóriák** szerint vizsgálva a legkisebb (5 fő alatti) létszámú vállalkozások tették ki az összes működő kiskereskedelmi gazdálkodó szervezet túlnyomó részét, 88%-át, miközben a létszámából csak 37, árbevételeiből 17%-ot képviseltek. A kisméretű, 250 fő feletti vállalkozások – a kiskereskedelmi létszám 26%-át foglalkoztatva – a kiskereskedelmi árbevétel 36%-át érték el 2010-ben.

⁵ A Nemzetgazdaság alatt e fejezetben az úgynevezett „anyag ágakat” tekintjük. A nemzeti számlák számításánál használt nemzetgazdaság fogalma és az „anyag ágak” szerinti nemzetgazdaság fogalma közötti eltéréseket részletesebben a kiadvány végén található módszertan tartalmazza.

⁶ A „Kereskedelem, járműjavítás” nemzetgazdasági ág a kiskereskedelmen kívül magában foglalja a Gépjármű, motorkerékpár kereskedelme, javítása, valamint a Nagykereskedelem (kivéve jármű, motorkerékpár) ágazatokat is.

3. ábra

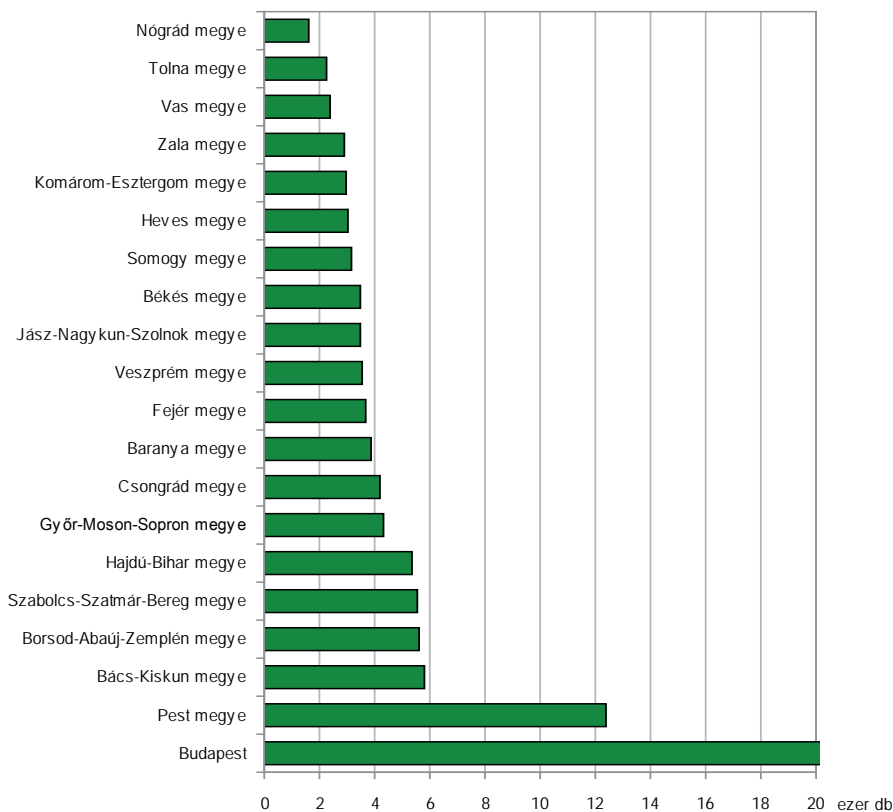
A kiskereskedelem fontosabb mutatói létszám-kategóriák szerint, 2010

Nem változott számottevően az utóbbi években a kiskereskedelmi vállalkozások területi elhelyezkedése. Az összes működő kiskereskedelmi vállalkozás 20,4%-ának a fővárosban, 12,4%-ának Pest megyében volt a **székhelye** 2010-ben. A közép-magyarországi régióba települt közel 29 ezer kiskereskedelmi vállalkozás az ország működő vállalkozásainak közel egyharmadát jelentette. Az egyes további régiókban a vállalkozások 9–15%-a található: Észak-Alföldön 14,4, Dél-Alföldön 13,5, Észak-Magyarországon és Közép-Dunántúlon 10,2, Nyugat-Dunántúlon 9,6, a Dél-Dunántúlon 9,3%.

4. ábra

A működő kiskereskedelmi vállalkozások száma a székhely megyéje szerint, 2010

Az újonnan regisztrált szervezetek adatai alapján tovább erősödik a központi régió túlsúlya. A 2011-ben alakult, 12,3 ezer kiskereskedelmi főtevékenységű vállalkozás közül 5,1 ezer Budapesten, 3,3 ezer Pest megyében jegyeztette be székhelyét.

A kiskereskedelmi ágazat fontosabb mutatói

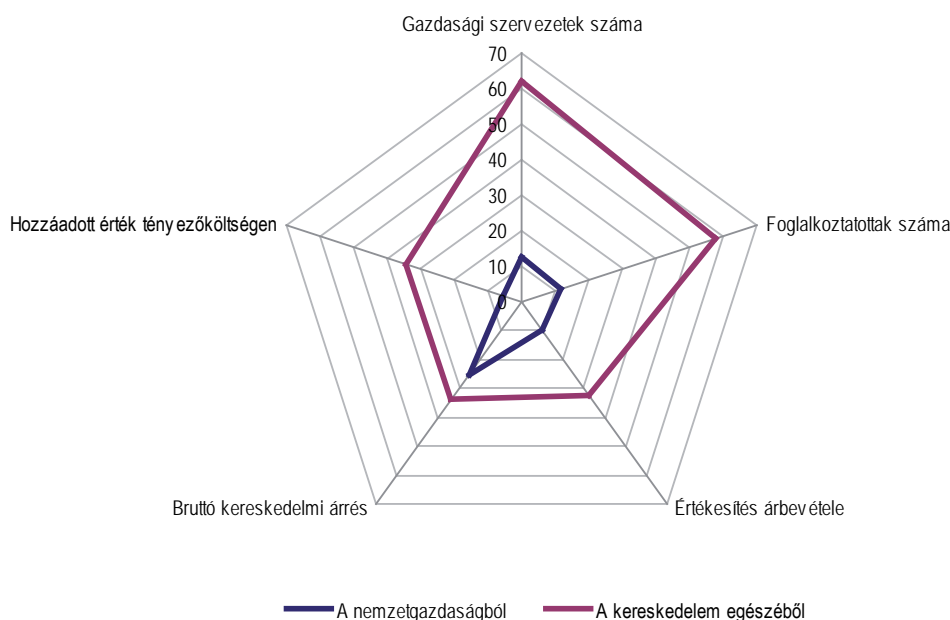
A kiadvány készítése idején az ágazat fontosabb mutatóira vonatkozó részletesebb, végleges adatok 2010-ig állnak rendelkezésre, 2011-re az adatok szűkebb körére érhetőek el előzetes adatok.

2010-ben a kiskereskedelem nemzetgazdasági súlyát jellemzi, hogy a működő gazdasági szervezetek számának 12,5, a foglalkoztatottak létszámának 11,5, az értékesítési árbevételnek 9,6, a hozzáadott értéknek (tényezőkölségen) 5%-át adta.

2010-ben a kereskedelem egészén belül a kiskereskedelem súlya különösen a működő gazdasági szervezetek (62,3%-os) és a foglalkoztatottak (57,4%-os) számát tekintve volt jelentős, miközben csak egyharmadát tette ki az értékesítési árbevételnek (32,9%), a bruttó kereskedelmi árrésnek (33,5%) és a tényezőkölségen számított hozzáadott értéknek (34,4%).

5. ábra

A kiskereskedelem részesedése a nemzetgazdaságból és a kereskedelem egészéből, 2010

A 2009. évi jelentősebb visszaesést követően, továbbra is negatív irányba változott 2010-ben szinte minden fontosabb kiskereskedelmi mutató, bár a visszaesés az előző évihez képest mérsékeltebb volt. 2010-ben a foglalkoztatottak száma 1,4, az értékesítés (nettó) árbevétele folyó áron 0,7%-kal maradt el az egy évvel korábbitól. Jelentős volt ugyanakkor a bruttó kereskedelmi árrés csökkenése (13,7%), míg kedvezőnek minősíthető, hogy a hozzáadott érték kismértékben (0,5%-kal) nőtt az előző évhez képest.

Az előzetes adatok alapján 2011-ben már látszottak a megváltozott helyzethez való alkalmazkodás bizonyos eredményei. A kiskereskedelmi ágazat értékesítési árbevétele folyó áron 4,7, hozzáadott értéke (alapáron) 8,6%-kal emelkedett. Az alkalmazkodás nehézségeit jelzi ugyanakkor, hogy a kiskereskedelmi vállalkozások száma 1,7, a foglalkoztatotti létszám 2,8%-kal csökkent 2011-ben (az előzetes adatok szerint).

A kiskereskedelmi vállalkozásokban a **foglalkoztatott létszám**⁷ az előző évi jelentősebb visszaesés után 2010-ben további 1,4%-kal (4,6 ezer fővel) 322 ezerre mérséklődött, amit 2011-ben

⁷ A szervezet tevékenységében részt vevők teljes létszáma.

– az előzetes adatok szerint – további jelentősebb (9 ezer fős) csökkenés követett. Mivel a teljesített munkaórák száma 2010-ben csak 0,4%-kal csökkent, így az egy foglalkoztatottra jutó teljesített munkaóra növekedett.

A kiskereskedelemben közismerten alacsonyak a **bérek és keresetek**. A 4 fő fölötti létszámú kiskereskedelmi vállalkozások tevékenységében részt vevők átlagos állományi létszáma a 2008. évi 200 ezerről 2009-ben 190, 2010-ben 188, 2011-ben 187 ezerre csökkent. A havi bruttó átlagkereset 1 főre 2008-ben 136 ezer forintot tett ki, ami 2009-ben 139, 2010-ben 148, 2011-ben 157 ezer forintra emelkedett. A nettó átlagkereset rendre 93, 96, 104 és 108 ezer forintot ért el. A kiskereskedelmi dolgozók egy főre jutó nettó átlagkeresete 2008-ban 26, 2009-ben 29, 2010-ben 30, 2011-ben 36 ezer forinttal maradt el a versenyszféra nettó átlagkeresetétől.

A kiskereskedelmi vállalkozások **árbevétele** (folyó áron) 2010-ben megközelítette az előző évit, annak 99%-át érte el. Ezt követően, 2011-ben – az előzetes adatok alapján – jelentősebb, 4,7%-os növekedés következett be.

Az árbevételen belül 2010-ben 91%-ra nőtt a főtevékenységből származó bevétel, miközben visszaesett az ipari tevékenység és emelkedett a szolgáltatási tevékenység, valamint – egyébként kis súlyú – az építőipari tevékenység bevétele.

A kereskedelem egyik legfontosabb mutatójaként számon tartott bruttó **kereskedelmi árrés** a kiskereskedelemben 2010-ben 14%-kal csökkent, miközben a nagykereskedelemben 12%-os visszaesést, a gépjármű- és motorkerékpár-kereskedelemben 9%-os növekedést mértek. A kereskedelem nemzetgazdasági ágon kívüli főtevékenységű, kereskedelmi tevékenységgel is foglalkozó vállalkozások által realizált kereskedelmi árrést is figyelembe véve a nemzetgazdaság egészének szintjén 10%-os volt csökkenés.

Az előző évi 13%-os visszaesést követően 2010-ben a kiskereskedelmi **hozzáadott érték** lényegében szinten maradt (0,5%-kal emelkedett), majd 2011-ben – az előzetes adatok szerint – jelentősebben, 8,6%-kal emelkedett.

A kiskereskedelmi vállalkozások tőkeszerkezete, a külföldi érdekeltségű vállalkozások szerepe

A kiskereskedelmi vállalkozások jegyzett tőkéje 2010-ben 492 milliárd forint volt, 1,9%-kal magasabb, mint egy évvel korábban. Az összes tőke 72%-ával a külföldi tulajdonosok, 20%-ával a belföldi magánszemélyek, 7%-ával a belföldi társaságok rendelkeztek. A külföldi tulajdon összege 2010-ben 5,6%-kal nőtt, miközben a belföldi társaságoké 13, a belföldi magánszemélyeké 4%-kal csökkent.

A külföldi ellenőrzés alatt lévő vállalkozások szerepét jellemzi, hogy 2010-ben a kiskereskedelemben működő vállalkozások számát tekintve arányuk csak 1,9%-os volt, miközben a foglalkoztatotti létszámból 24,9, az árbevételből 46,8, a hozzáadott értékből 40,8, a beruházásokból 64,2%-ot képviseltek.

A kiskereskedelmi beruházások értékének alakulása

A 2009. évi növekedés után 2010-ben 11%-kal visszaestek a kiskereskedelmi beruházások. A bruttó tárgyi eszköz-beruházások teljesítményértéke a kiskereskedelemben 2008-ban 148, 2009-ben 152 milliárdot ért el, ezt követően 2010-ben 135 milliárd forintra csökkent. Ez az összeg 2008-ban a nemzetgazdaság összes beruházásának 4,2, 2009-ben 4,5, 2010-ben 4,1%-át érte el, míg a kereskedelem egészén belül 40, 46, illetve 42%-ot tett ki. A beruházásokon belül – a kiskereskedelmi tevékenység sajátosságainak megfelelően – az átlagostól magasabb volt az épületekbe és építményekbe való befektetés, az átlagosnál alacsonyabb a gépek és berendezések területén végzett beruházás.

A kiskereskedelmi beruházásokon belül 2010-ben legnagyobb mértékben a bruttó földberuházások (28%-kal), valamint az új épületek és építmények (15%-kal) beszerzésére fordított összeg

esett vissza, kisebb mértékben (5–6%-kal) mérséklődött a használt épületek, építmények, továbbá a gép- és berendezésberuházás értéke is.

A kiskereskedelmi vállalkozások eredményessége

A gazdaságossági, jövedelmezőségi mutatókban különösen élesen megmutatkozott a válság hatása. A kiskereskedelemben 2009-ben 41%-kal esett vissza a **bruttó működési eredmény**, majd a megváltozott helyzethez viszonylag gyorsan alkalmazkodva, 2010-ben már 12%-os eredménybővülést érték el. A 100 forint árbevételre jutó bruttó működési eredmény 2009-ben 1,7, 2010-ben 1,9 forint volt.

Ágazati szinten a különböző **eredménymutatók** közül az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye 2009-ben jelentősen csökkent, majd 2010-ben újra elérte a 2 évvel korábbi szintet. Tovább nőtt 2010-ben a pénzügyi műveletek vesztesége. A mérleg szerinti eredmény az adózás előtti és az adózott eredmény mutatója, a 2008. évi pozitív (nyereség) egyenlegből, 2009-ben negatívvá (veszteséggé) vált, majd 2010-ben tovább nőtt a veszteség értéke a kiskereskedelemben.

A vizsgált időszakban a közel 49 ezres számú kettős könyvvezetésű kiskereskedelmi vállalkozás között nőtt a nyereséges vállalkozások aránya: a 2009. évi 45%-ról 2010-ben 47, 2011-ben 48%-ra. Növekedésük döntően a „0” eredményű vállalkozások arányának visszaeséséből adódott, mely 2009-ben 8, 2010-ben 7, 2011-ben 6% volt. A veszteséges vállalkozások aránya a 2009. évi 47%-ról 2010 és 2011 években 46%-ra mérséklődött.

A kiskereskedelem szakágazati szerkezete⁸

A kiskereskedelmen belül a különböző termékcsoportokat forgalmazó szakágazatoknak, szakágazatcsoportoknak eltérő a munkaerő- és eszközigenye, a jövedelemtermelő képessége, illetve a koncentráltasága.

Az ágazat egészén belül – a legtöbb mutató szerint – a legjelentősebb nagyságrendet az *élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem* képviseli. Idetartoznak a hipermarket- és szupermarket-hálózatokat, diszkontáruház-láncokat, valamint a vegyes termékkörű kis élelmiszerboltokat üzemeltető vállalkozások. A szakágazat koncentráltaságát mutatja, hogy bár az idesorolt 15 ezer vállalkozás csak 17%-át teszi ki a kiskereskedelem egészének, a foglalkoztatottak 121 ezres száma már közel 38%-ot jelent, még számottevőbb, 43%-os a részesedése a kiskereskedelem egészében realizált kereskedelmi árrésből, és 40%-os a hozzáadott értékből, miközben a kiskereskedelmi árbevételből 38%-kal részesedik.

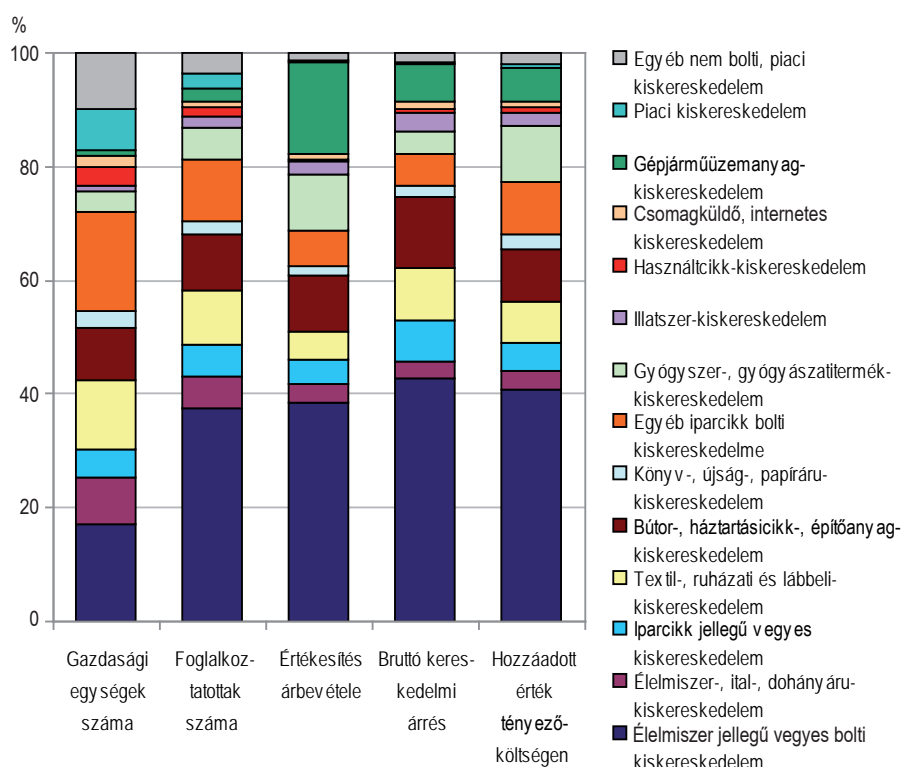
Az *élelmiszer-, ital-, dohányáru-kiskereskedelem* a szűkebb termékkörre (zöldség-gyümölcs, hús, hal, kenyér, pékáru, édesség, ital, dohányáru, egyéb élelmiszer) szakosodott üzleteket üzemeltető gazdasági szervezeteket foglalja magába. Ebbe a szakágazatcsoportba tartozik a kiskereskedelmi vállalkozások közel 8%-a, miközben az egyéb mutatók aránya csak 3–5%. A szakágazatcsoport viszonylag magas munkaerőigényére utal, hogy nagyobb arányban (5,5%-kal) részesedik e terület a kiskereskedelem egészének létszámából, mint árbevételéből (3,2%).

Az *iparcikk jellegű vegyes kiskereskedelemben* sorolt vállalkozások között vannak nagyobb áruházláncokat és kis vegyes műszaki üzleteket üzemeltetők egyaránt. Részesedésük a kiskereskedelem mutatóiból 4–7% között mozgott 2010-ben.

A néhány nagyobb áruházlánc mellett nagyszámú kis üzletet (butikot) üzemeltetnek a *textil-, ruházati és lábbeli-kiskereskedelemben* sorolt vállalkozások. A kiskereskedelmi vállalkozások számából ez a terület 12%-ot képvisel, miközben a létszámából és a kereskedelmi árrésből 9–9, a hozzáadott értékből 7, az árbevételből csak 5%-ot.

⁸ A továbbiakban az összehasonlítás megkönnyítése érdekében, a havi kiskereskedelmi forgalmi adatközlésnek megfelelő szakágazati csoportoknak megfelelő bontást használunk. Az egyes csoportok TEÁOR-besorolás szerinti megnevezését a módszertan tartalmazza.

A kiskereskedelem szakágazatcsoportos szerkezete, 2010

A *bútor-, háztartásicikk-, építőanyag-kiskereskedelem* a kiskereskedelem egészében elért kereskedelmi árásból 13, az árbevételből 10, a hozzáadott értékből 9%-ot tett ki, miközben a foglalkoztatottak számából csak 10, a vállalkozások számából 9%-ot jelentett 2010-ben. A szakágazatcsoport létszáma a 2008. évi 41 ezer főről 2009-re 36 ezerre, 2010-re további 4 ezerrel, 32 ezer főre csökkent. De még így is a kiskereskedelmen belül a 3. legnagyobb munkaerőt foglalkoztató terület maradt.

A *könyv-, újság-, papíráru-kiskereskedelem* alacsony súlyára jellemző, hogy 2010-ben a szakágazatcsoport részesedése a kiskereskedelmi foglalkoztatottak létszámából 2% volt, miközben az egyéb mutatók szerinti arányuk is csak 1,6–2,8%-ot ért el.

Az *egyéb iparcikk bolti kiskereskedelem* szakágazatcsoportba eltérő termékcsoporthoz tartozó értékesítése (számítógép, periféria, szoftver, telekommunikációs termék, sportszer, játék, dísznövény, vetőmag, műtrágya, hobbiállat, egyéb új áru kiskereskedelme) tartozik. Az idesorolt vállalkozások számuk szerint a legtöbb (15,5 ezer) kiskereskedelmi vállalkozást (a kiskereskedelem 18%-át) jelentik, és a kiskereskedelmen belül a 2. legnagyobb (35 ezres) létszámot foglalkoztatják. A kiskereskedelmi árbevételből és a realizált kereskedelmi árásból azonban csak 6–6, a hozzáadott értékből 9%-ot képviseltek 2010-ben.

A *gyógyszer-, gyógyászatiternék-kiskereskedelemre* a jelentősebb árbevétel és a hozzáadott érték a jellemző. E két mutató tekintetében közel 10%-át adják az idesorolt vállalkozások a kiskereskedelem egészének, miközben az egyéb mutatóknál arányuk csak 3–6%-os.

A *gépjárműüzemanyag-kiskereskedelembe* a néhány nagy országos hálózat vállalkozásai, valamint a benzinkutakat alvállalkozóként üzemeltető kisvállalkozások tartoznak (összesen 916 gazdasági szervezet), ami a kiskereskedelmi vállalkozásszámon belül csak 1%-ot ér el. A szakágazat 7,6 ezer foglalkoztatottja – ami a kiskereskedelemből csak 2% – az ágazati árbevétel 16%-át realizálja. Kereskedelmi árásuk és hozzáadott értékük 2010-ben a kiskereskedelem egészében elértnek 6–6%-át jelentette.

A mikrovállalkozások túlsúlya jellemzi a *hasznáلتicikk-, a piaci és az egyéb nem bolti vagy piaci kiskereskedelmet*. Az egy vállalkozásra jutó átlagos foglalkoztatotti létszám ezekben a szak-

ágazatokban csak 1,3 és 2 fő között volt 2010-ben. A vizsgált mutatók közül e szakágazatcsoport összesített súlya a vállalkozásszámot illetően 20,5% volt, ettől elmaradt a foglalkoztatottak száma (8,0%), az árbevétel (2,2%), a kereskedelmi árrés (3,0%) és a hozzáadott érték (3,8%).

A kiskereskedelem leggyorsabban bővülő területe az utóbbi években a *csomagküldő, internetes kiskereskedelem*. Működő vállalkozásainak száma 49%-kal (1734-re), foglalkoztatotti létszáma 31%-kal (2,7 ezerre) emelkedett 2010-ben az előző évhez képest. Regisztrált árbevétele ugyanakkor 6%-kal csökkent, az elért árres tömege az előző évi szinten maradt. Továbbra is jellemző e területre az alacsony egy vállalkozásra jutó foglalkoztatotti létszám (1,6 fő). A szakágazat kiskereskedelmen belüli részesedése a vállalkozások számát tekintve 2, a létszámot tekintve 0,9, az értékesítés árbevételét tekintve 0,7% volt 2010-ben.

Meg kell jegyezni, hogy az internetes vagy „e”-kiskereskedelem egésze a fentieknél jelentősebb. Az ágazati adatok között csak a „csomagküldő, internetes kiskereskedelmi” főtevékenységű vállalkozások jelennek meg, míg a melléktevékenységként csomagküldő, internetes kiskereskedelmmel is foglalkozó vállalkozások teljes tevékenysége az elszámolásokban, saját főtevékenységüként jelenik meg.

A csomagküldő tevékenységgel fő- vagy melléktevékenységként foglalkozó cégeknek mintegy 2/3-a kereskedelmi főtevékenységű vállalkozás. Csomagküldő, internetes kiskereskedelmi főtevékenységű vállalkozáshoz csak több mint 1/4 részük tartozik. Másik, közel 1/4 részt a bolti kiskereskedelmi vállalkozások üzemeltetnek. Viszonylag jelentős (10–12%-os) arányt képviselnek a web-boltot üzemeltetők között a nagykereskedelmi, valamint az információ, kommunikáció főtevékenységű vállalkozások is.

Az ágazaton kívüli kiskereskedelmi tevékenység nagysága, jellemzői

A kiskereskedelmi vállalkozások viszonylag homogén tevékenységet folytatnak. 2010-ben az ágazat értékesítési árbevételének 86%-a a kereskedelmi és közvetítői tevékenységből származott. A többi tevékenység közül a legszámottevőbb a szolgáltatási tevékenység volt.

A nemzetgazdaság más ágazataiban is végeztek ugyanakkor melléktevékenységként kiskereskedelmi tevékenységet. A legjelentősebb értéket (a kiskereskedelemben elszámolt kiskereskedelmi árbevétel közel 7%-ának megfelelő értékben) a nagykereskedelem képviselte 2010-ben. Ezt követte a kőolaj-feldolgozás (az üzemeltetett üzemanyagkutakkal), az élelmiszeripar (élelmiszer-mintaboltokkal), valamint a postai szolgáltatás (postaboltokkal).

3. A kiskereskedelmi üzletek forgalmának alakulása

Tisztább képet kapunk a kiskereskedelmi forgalom alakulásáról, ha azt nem a vállalkozások, hanem a kiskereskedelmi üzletek szintjén vizsgáljuk. (A kiskereskedelmi üzleteknek csak 60%-át üzemeltetik kiskereskedelmi főtevékenységű vállalkozások, további 15%-át a nagy-, illetve a gépjármű-, motorkerékpár-kereskedelmi cégek, míg a fennmaradó 25%-át más, nem a kereskedelmi nemzetgazdasági ágba sorolt vállalkozások.)

A kiskereskedelmi üzletek **foljó áron** lebonyolított forgalma a 2009. évi 5,7%-os visszaesést követően 2010-ben 2,7, 2011-ben 5,7%-os növekedést mutatott az előző évhez mérten.

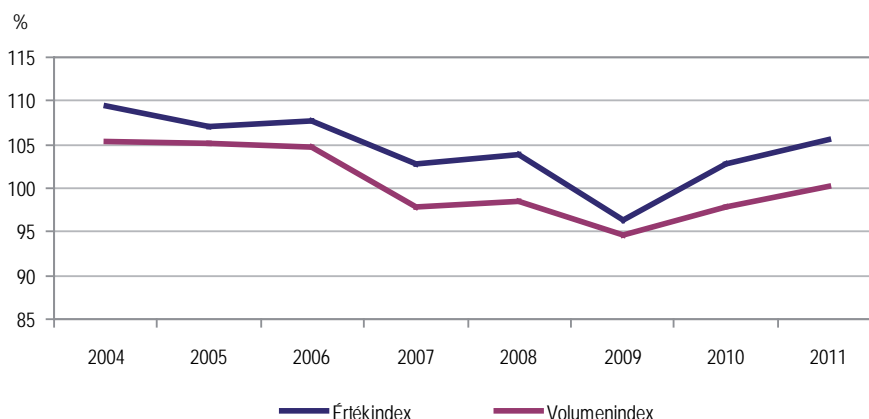
Az árváltozásokat is figyelembe vevő **volumenindex** hosszabb ideje (2007–2010) visszaesést jelez, mely 2011-ben megállt és stagnálásba fordult (100,2%). A kiskereskedelmi forgalom volume-ne 2011-ben így a 2004. évi szintet érte el.

Üzlet típusonként vizsgálva a hazai kiskereskedelmi forgalmon belül a legnagyobb, 40%-os arányt az *élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelmi üzletek* képviselték 2011-ben. Ebbe az üzletcsoportba tartoznak a nagy alapterületű és jelentős forgalmat lebonyolító *hipermarketek*, melyek száma a 2008. évi 136-ról 2009-ben 152-re, 2010-ben 166-ra, 2011-ben 168-ra nőtt, forgalmuk

aránya a vizsgált 3 évben az összes kiskereskedelmi forgalomból 14–15%-ot ért el. Az üzletcsoportot a hipermarketeken kívül a diszkontok, a szupermarketek, valamint a kis alapterületű egyes termékkört árusító élelmiszerüzletek alkotják.

7. ábra

A kiskereskedelmi forgalom érték- és volumenindexének alakulása
(előző év=100)

Az *élelmiszer-szaküzletek* (húsboltok, zöldség-gyümölcs üzletek, kenyér-, pékáruüzletek stb.) súlya ugyanakkor az összes kiskereskedelmi forgalomból csak 4%-ot ért el.

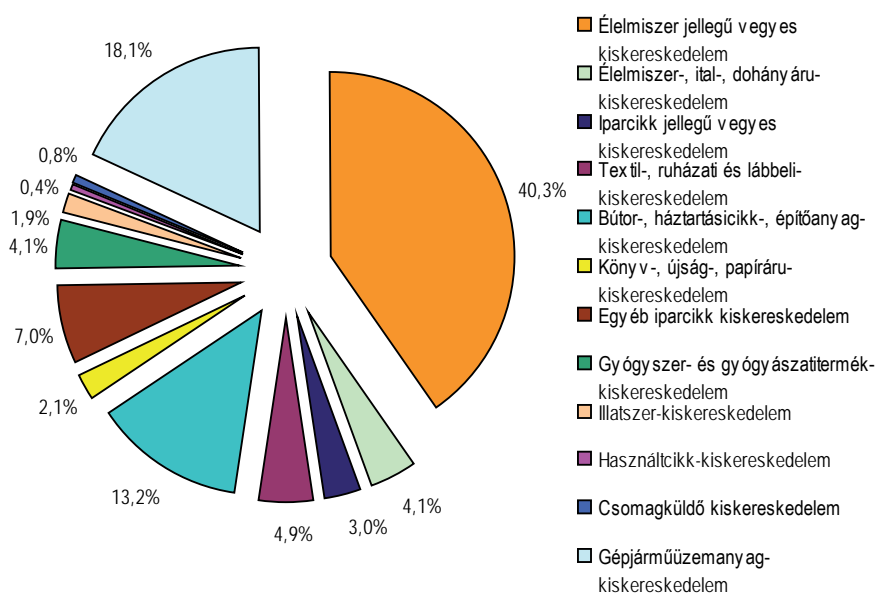
A *nem élelmiszer kiskereskedelem* legnagyobb forgalmat lebonyolító szereplői a bútor-, a háztartáscikk-, az építőanyag-kiskereskedelmi üzletek voltak, 13%-os részesedéssel.

Jelentős súlyt képviseltek még a gépjármű-üzemanyagot értékesítő benzinkutak, az összes forgalom 18%-ával.

Az előző évhez képest a folyó áras kiskereskedelmi forgalmon belül a legnagyobb arányban a gépjárműüzemanyag-kiskereskedelem (17-ről 18%-ra), valamint a csomagküldő, internetes kiskereskedelem (0,6%-ról 0,8%-ra) emelkedett. Csökkent a bútor-, háztartáscikk-, építőanyag-kiskereskedelem (14%-ról 13%-ra), a textil-, ruházati és lábbeli- kiskereskedelem (5,2%-ról 4,9%-ra), valamint a könyv-, újság- papíráru-kiskereskedelem részesedése (2,4%-ról 2,1%-ra).

8. ábra

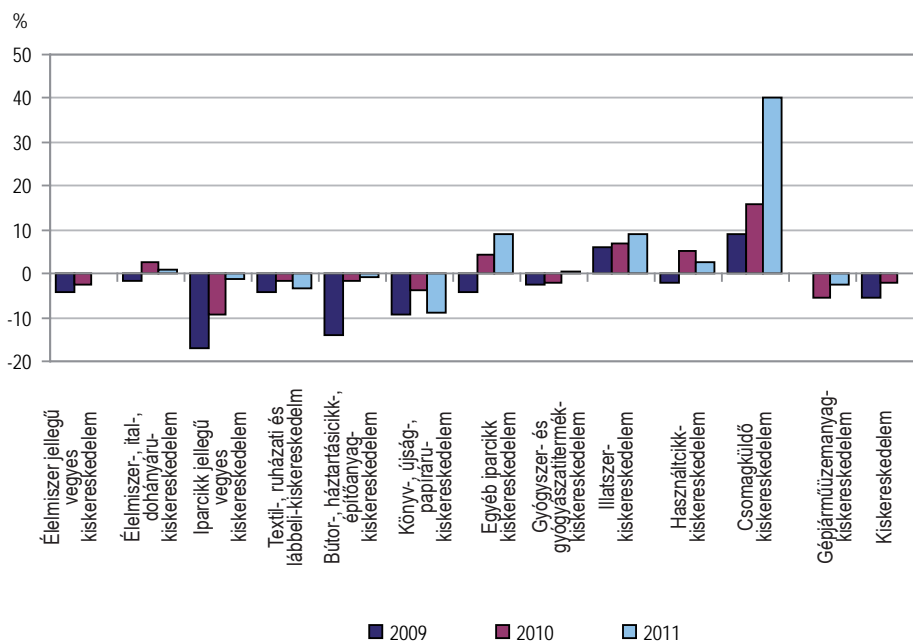
A kiskereskedelmi forgalom szerkezete üzlettypusok szerint, 2011

A megfigyelt (2009–2011) időszakban a kiskereskedelmi forgalom volumene összességében 7,1%-kal csökkent, miközben az éves dinamikák a 2009. évi –5,3%-ról 2010-ben –2,1-re, 2011-ben +0,2%-ra javultak. A legnagyobb arányú – 3 év alatt közel 25%-os – csökkenést az iparcikk jellegű vegyes kiskereskedelmi üzletek regisztrálták. 20%-kal csökkent a könyv-, újság-, papíráru-kiskereskedelem, 16%-kal a bútortartásicikk-, az építőanyag-kiskereskedelmi üzletek eladásainak volumene. Az átlagosnál enyhébb mérséklődést jelentettek az élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelmi üzletek. Dinamikusán, 77%-kal nőtt a forgalom volumene a csomagküldő, internetes, az illatszer- (24%-kal), valamint az egyéb iparcikk kiskereskedelemben (8,6%-kal).

9. ábra

A kiskereskedelmi forgalom éves változása

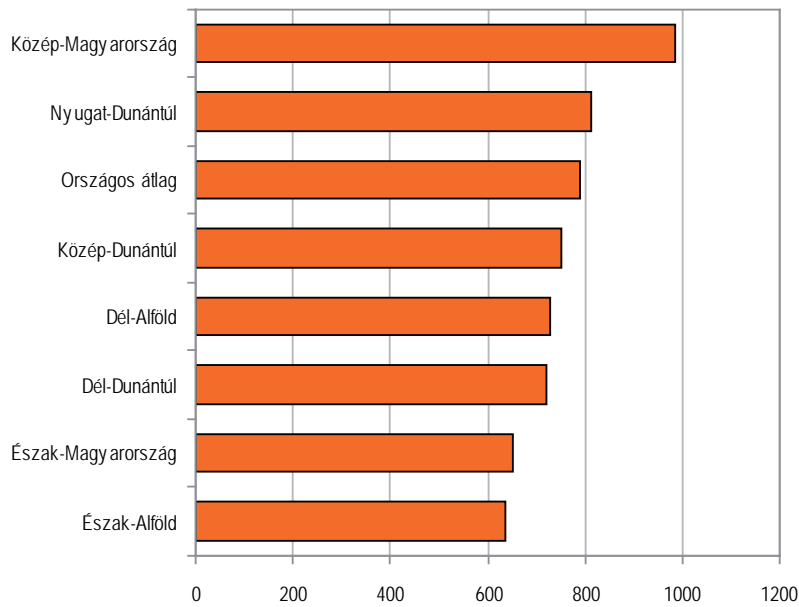
A kiskereskedelmi forgalom erős területi koncentrátságát mutatja, hogy 2011-ben a vásárlások 37%-át Közép-Magyarországon – 23%-át Budapesten, 14%-át Pest megyében – regisztrálták. A többi régió aránya a legkisebb – a 8,6%-os részesedésű Dél-Dunántúl – és a legmagasabb – a 12%-os részesedésű Észak-Alföld és Észak-Magyarország – között helyezkedett el.

Országos átlagban 2011-ben Magyarországon egy lakosra 791 ezer forint összegű éves kiskereskedelmi vásárlás jutott. Legmagasabb értéket, 983 ezer forintot a Közép-Magyarország régióban, legalacsonyabbat, 635 ezer forintot az Észak-Alföldön regisztrálták. Az átlagos szintet – Közép-Magyarország mellett – Nyugat-Dunántúl haladta meg. Ezekben a területeken főként az országos átlagot meghaladó egy főre jutó jövedelem, a magasabb lakossági vásárlóerő indukálta a nagyobb kiskereskedelmi forgalom, a turizmus, a jelentős átutazó forgalom, a más területekről ingázók vásárlásai is hozzájárultak a kiskereskedelmi eladások magasabb szintjéhez. Valamelyest torzíthatja a képet a határmenti megyék forgalma, amelyre – a szomszédos országok és árucsoportok (pl. üzemanyag) tekintetében különböző mértékű – hatással van a határokon átívelő kiskereskedelem.

A többi régióban átlag alatti a lakosság számára vetített kiskereskedelmi eladások értéke. A legalacsonyabb kiskereskedelmi forgalmi érték Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon volt 2011-ben.

2011-ben az átlagosnál nagyobb arányú kiskereskedelmi forgalombővülést regisztráltak Dél-Alföldön (1,5%), Nyugat- (1,1%) és Közép-Dunántúlon (0,9%), csökkenés következett be Dél-Dunántúlon (1,1%), Észak-Alföldön (1,0%) és Észak-Magyarországon (0,4%). A legnagyobb súlyú Közép-Magyarország régióban az éves forgalom növekedése megegyezett az országos átlaggal (0,2%), ezen belül Pest megye forgalma gyorsabban nőtt, Budapesté kissé mérséklődött (0,5%).

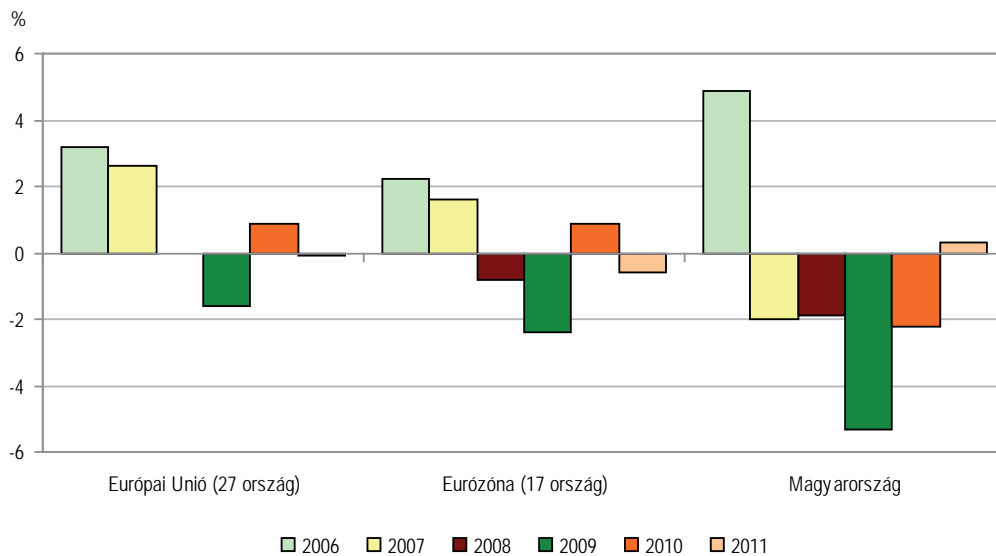
Egy lakosra jutó éves kiskereskedelmi forgalom, 2011

A kiskereskedelmi forgalom alakulása az európai országokban

A kiskereskedelmi forgalom volumenindexének hazai tendenciája csak fő vonalaiban követte az európai országokban lezajló változásokat. A kiskereskedelmi forgalom volumenének növekedése Magyarországon 2002–2006 között még rendre meghaladta az Európai Unió és az eurózóna országainak átlagos növekedését, majd 2007–2010 között hazánkban folyamatos visszaesés következett be. Az EU kiskereskedelmi forgalma nem csökkent folyamatosan, 2007-ben nőtt, 2008-ban stagnált, a 2009. évi mérséklődést követően 2010-ben ismét bővült. 2011-ben Magyarországon megállt a forgalom visszaesése, míg az európai országok átlagában a 2010. évi növekedés után ismét kisebb visszaesés következett be (0,1%).

A kiskereskedelmi forgalom volumenének éves változása

2011-ben az EU-n belül a legnagyobb visszaesés Görögország (10,2%), Portugália (6,8%) és Spanyolország (6,2%) kiskereskedelmében volt. Ennél kisebb (2,4 és 2,2% közötti) forgalomcsökkenést regisztráltak Dániában, Írországban, Szlovákiában és Romániában. 2% alatti csökkenésről számolt be Románia, Bulgária, Olaszország, Hollandia, Ausztria és Lengyelország. Növekedett a forgalom Luxemburgban (10,9%), Litvániában (8,3%), Észtországban (4,3%), Lettországban (3,9%), Franciaországban (2,6%), Finnországban (2,2%), az Egyesült Királyságban (1,7%), Szlovéniában (1,7%), Németországban (1,0%), Svédországban (0,8%) és Belgiumban (0,8%).

A kiskereskedelmi forgalom megoszlása árucsoportok szerint

A vállalkozások vagy az üzletek főtevékenysége szerint vizsgálva a kiskereskedelmi forgalmat nem kapunk tiszta képet a kiskereskedelem áruszerkezetéről, tekintettel arra, hogy jelentős a nem szakosodott bolti vegyes kiskereskedelem aránya. (Idetartozik az „élelmiszer jellegű vegyes” és az „iparcikk jellegű vegyes” kiskereskedelem.) Tovább árnyalja a képet, hogy gyakran a szakosodott kiskereskedelmet folytató üzletek sem csak a tevékenységi körüknek megfelelő termékeket értékesítik, valamint az, hogy nincs árusított termékek szerinti felosztás a csomagküldő, internetes kiskereskedelmen, illetve az egyéb nem bolti, piaci kiskereskedelmen belül sem. Amennyiben a kiskereskedelmi forgalom termékszerkezetét kívánjuk vizsgálni, ezeken a területeken (is) tovább kell bontani a forgalmat.

A forgalom árucsoportonkénti adatai alapján a kiskereskedelmi, valamint a gépjármű- és gépjárműalkatrész-kiskereskedelmi tevékenységet folytató üzletek folyó áron 2011-ben lebonyolított, összesen 8484 milliárd forintos forgalmának túlnyomó többsége, 7678 milliárd forint származott a tevékenységi osztályozás szerinti kiskereskedelmi árucsoportok, és kisebb része 806 milliárd forint a gépjárművek és gépjárműalkatrészek értékesítéséből.

A kiskereskedelmi árucikkek folyó áron mért forgalma 2009-ben 3,3%-kal csökkent, ezt követően 2010-ben 2,5, 2011-ben 6,6%-kal emelkedett.

Az **élelmiszerek** aránya a kiskereskedelmi árucikkek forgalmán belül az elmúlt években folyamatosan bővült: részesedése 2009-ben 24,5, 2010-ben 24,9, 2011-ben 25,0% volt. Az alkoholtartalmú italok kiskereskedelmi forgalmának értéke és kiskereskedelmi eladásokon belüli aránya mind 2010-ben, mind 2011-ben nőtt. Részesedésük a kiskereskedelmi forgalomból 2009-ben 3,4, 2010-ben 3,5, 2011-ben 3,7%-ot ért el. Az alkoholmentes italok, a kávé és a dohányárak forgalmi részesedése 2010-ben csökkent, 2011-ben emelkedett.

2011-ben a nem élelmiszertermékek közül az **üzemanyag** volt a legjelentősebb forgalmi értékű árucsoport, 18,7%-os részaránnyal, melyet a **bútor, a műszaki cikk és az építőanyag** összevont árucsoport követett, 15,8%-kal részesedve a forgalomból. A legmagasabb részarány-növekedést 2009 és 2011 között a termékkörön belül a gyógyszer, gyógyászati termék, illetve az illatszer cikkcsoport forgalma jelentette, 1,7 százalékponttal, míg a legnagyobb, 3,1 százalékpontos csökkenés a bútor, a műszaki cikk, az építőanyag árucsoportban volt. A bútor, a műszaki cikk, az építőanyag termékcsoponton belül a legnagyobb visszaesés a padlóburkoló anyagok, szaniterárak, építőanyagok, bútorok termékcsoportjában következett be.

Meg kell jegyezni, hogy az üzemanyagok forgalma a lakossági vásárlásokon kívül jelentősebb értékű üzleti célú felhasználást is tartalmaz. Abban, hogy a kiskereskedelmi forgalmon belül az üzemanyag-eladások aránya a 2009. évi 18,0%-ról 2010-ben 18,9%-ra nőtt, 2011-ben 18,7%-ra mérséklődött, döntően az üzemanyagárak növekedése játszott szerepet.

2011-ben az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelmi szakágazatokba tartozó főtevékenységű vállalkozások forgalmának 79,4%-át adták az élelmiszertermékek. Ez 0,5 százalékponttal volt magasabb az egy évvel korábbinál, 0,7 százalékponttal alacsonyabb a 2009. évitől.

A 2008 végén kezdődő gazdasági válság markánsan érzékeltette hatását a **gépjárművek** értékesítésében. A gépjárművek és gépjárműalkatrészek értékesítésének folyó áras forgalma 2010-ben 4,5, 2011-ben további 9,7%-kal csökkent.

A gépjármű és gépjárműalkatrész termékkörön belül az új járművek eladásai 2010-ben 8,6, 2011-ben 22,7%-kal estek vissza, a használt gépjárműveké 2010-ben 29,2, 2011-ben további 1,3%-kal csökkent. Ezzel párhuzamosan dinamikus emelkedett a gépjárműalkatrész-értékesítés: 2010-ben 20,8, 2011-ben további 2,3%-kal. Ez azt mutatja, hogy a háztartások a régi karbantartására fordítottak (arányaiban) többet, mint korábban.

A kiskereskedelmi és fogyasztói árak alakulása főbb cikkcsoportonként

A kiskereskedelmi forgalomra hatással van a kereskedelmi forgalomba kerülő termékek árának változása.

A teljes lakossági fogyasztásra vonatkozó árindex 2009-ben 4,2, 2010-ben 4,9, 2011-ben 3,9%-os növekedést mutatott. Ebben a mutatóban olyan, nem a kiskereskedelemről beszerzett termékek és szolgáltatások árváltozásának hatásai is szerepelnek, mint pl. a vezetékes háztartási energia, tömegközlekedés, egészségügyi, oktatási és egyéb szolgáltatások.

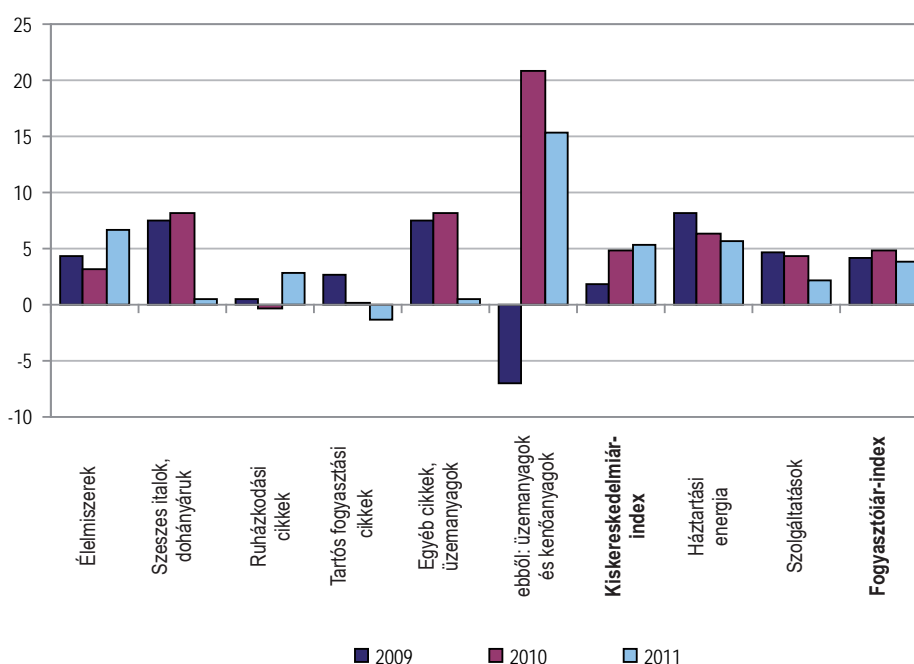
2009-ben a kiskereskedelmi árak⁹ kevésbé (1,9%-kal) nőttek, mint a fogyasztói árak. 2010-ben azonos mértékű (4,9%-os) emelkedés következett be, 2011-ben nagyobb mértékben, 5,4%-kal emelkedtek az árak, mint a – teljes lakossági fogyasztási körre számított – fogyasztóiár-index.

A 2009. évi eltérést leginkább a vezetékes háztartási szolgáltatások (gáz, elektromos energia, távhő, víz és csatorna) díjának átlag feletti emelkedése, 2011-ben a szolgáltatások átlag alatti drágulása okozta.

A legnagyobb kilengéseket az üzemanyagárak mutatták a vizsgált időszakban, 2009-ben lefelé, 2010–2011-ben felfelé húzták a fogyasztói-ár- és a kiskereskedelmiár-indexet. Az élelmiszerek főként a 2011. évi árindexeket hajtották felfelé, míg a szeszes italok, dohányárak árváltozása 2009–2010-ben meghaladta az átlagos árváltozást, 2011-ben elmaradt attól. A tartós fogyasztási cikkek, valamint a ruházati cikkek mindhárom évben lefelé húzták a fogyasztóiár- és kiskereskedelmiár-indexeket.

12. ábra

Kiskereskedelmi és fogyasztói árak változása

⁹ A kiskereskedelmiár-indexet a KSH a fogyasztóiár-összeírás alapján számított termékcsoporthoz tartozó árindexek kiskereskedelmi forgalmi szerkezettel súlyozott átlagaként számítja.

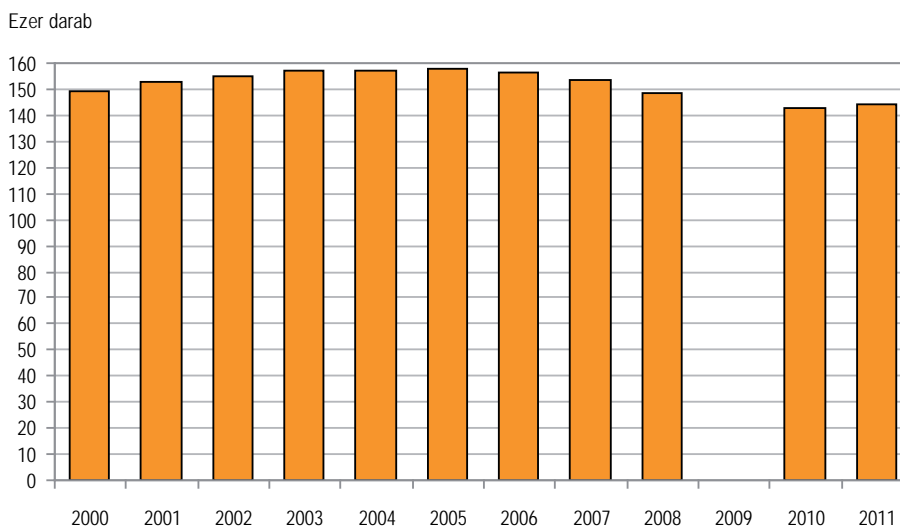
4. A kiskereskedelmi üzlethálózat változásai

A 2005-ig tartó növekedést követően 2006-tól megindult a kiskereskedelmi üzletek számának csökkenése. A legutóbbi évek tendenciáinak statisztikai kimutatását zavarta a 2009-ben bekövetkezett szabályozási változás, amikor a kiskereskedelmi üzletek nyitására vonatkozó előírásokat jelentősen enyhítették, és a hangsúlyt az egyes kiskereskedelmi tevékenységek végzésének szabályozására helyezték. Az önkormányzati nyilvántartások új rendszerben való felépítése az önkormányzatok számára hosszabb időt igényelt, és az ezekre épülő statisztikai rendszert is át kellett építeni, ezért a 2009. év végi tényleges állapot nem volt rekonstruálható, az adatokat a KSH így nem publikálta.

Az adatok összehasonlításánál alapvetően a 2008 és 2011 közötti változásokra koncentrálnak, tekintettel arra, hogy több településen még 2010-re is áthúzódott az új szempontok teljes üzlethálózatra vonatkozó átvezetése.

13. ábra

Kiskereskedelmi üzletek száma

2011 végén 144 ezer kiskereskedelmi üzlet működött Magyarországon, 4,6 ezerrel kevesebb, mint 2008 végén¹⁰. A csökkenés döntő részben (5,8 ezer üzlettel) az iparcikküzleteknél és -áruházaknál következett be, míg az élelmiszerüzletek és -áruházak száma közel ezerrel, az üzemanyagtöltő állomások száma több mint 200-zal bővült.

Az **élelmiszerüzletek és -áruházak** 2008. végi 43,4 ezres állománya 2011 végére 2,2%-kal, 44,4 ezerre nőtt. Jelentősebb (1,9 ezres) növekedés ezen belül az élelmiszer-szaküzletek számában következett be, különösen a kenyér-, pékáru- és édesség-szaküzletek, valamint a zöldség-gyümölcs üzletek területén. Csökkent ugyanakkor a dohányáru-szaküzletek száma. A vegyes termékkört árusító kisebb üzletek száma mérséklődött, míg a nagy alapterületű és forgalmú hipermarketek száma a 2008. végi 136-ról 2011 végére 168-ra emelkedett.

Az **iparcikküzletek és -áruházak** száma 2011 végén már csak 97,6 ezer volt, ami 5,8 ezres csökkenést jelentett 2008 végéhez képest. A legnagyobb visszaesés az egyéb iparcikk- (2 ezer), a festék-, vasáru-, barkács- és építési anyag-szaküzletek (1,3 ezer), valamint a ruházati szaküzletek (ugyancsak 1,3 ezer) területén következett be. 300–1000 közötti üzletszámmal csökkent a könyv-, az elektromos háztartásicikk-, az újság-, papíráru-, a bútor-, háztartásicikk-, továbbá a világítástechnikai, a lábbeli-, bőráru-, valamint a textilszaküzletek száma is. Néhány százzal nőtt

¹⁰ Az EU kiskereskedelmi fogalmának megfelelően, üzemanyagtöltő állomásokkal együtt, gépjármű-, gépjárműalkatrész- és motorkerékpár- és -alkatrész-szaküzletek nélkül.

ugyanakkor a vegyesiparicikk-üzletek és -áruházak, a használtcikk-, a sportszer-, a telekommunikációs termékek, valamint a játékszaküzletek száma a vizsgált 3 év alatt.

2. tábla

Kiskereskedelmi üzletek száma az év végén

(db)

Üzletípus	2008	2011	Változás
Élelmiszer vegyesüzlet, -áruház	26 324	25 398	-926
Élelmiszer-szaküzlet	17 118	19 008	1 890
Élelmiszerüzlet és -áruház összesen	43 442	44 406	964
Vegyesiparicikk-üzlet és -áruház	4 675	5 061	386
Textil-, ruházati és lábbeliüzlet	26 806	25 069	-1 737
Bútor-, műszakicikk- és vasáruüzlet	19 782	17 979	-1 803
Könyv-, újság-, papíráru- és egyéb iparicikk-szaküzlet	42 057	39 099	-2 958
Illatszerüzlet, humán- és állatgyógyászati termékek üzlete	3 496	3 364	-132
Használtcikk-üzlet	6 600	7 042	442
Iparicikküzlet és -áruház összesen	103 416	97 614	-5 802
Élelmiszer- és iparicikküzletek, -áruházak összesen	146 858	142 020	-4 838
Üzemanyagtöltő állomás	1 999	2 206	207
Mindösszesen	148 857	144 226	-4 631

Bár a hatályos tevékenységi osztályozás szerint nem tartozik a kiskereskedelemhez, megjegyezzük, hogy a **gépjármű-, motorkerékpár- és járműalkatrész-üzletek** száma 2011 végén 8,8 ezer volt, közel 500-zal kevesebb, mint 2008 végén. A válság a gépjárműeladásokat nagymértékben visszavetette, ami az üzletszám csökkenésében is megmutatkozott.

A több mint 144 ezer kiskereskedelmi üzletet közel **98 ezer vállalkozás üzemeltette** 2011 végén.

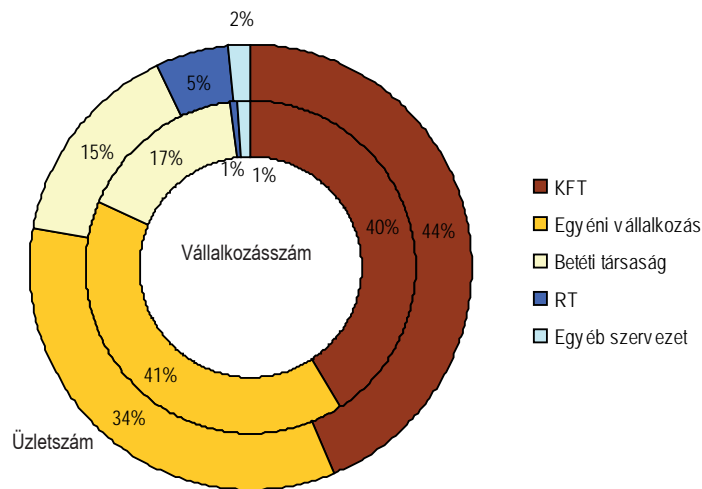
A kiskereskedelmi üzletek számának csökkenése az üzletet üzemeltető vállalkozások gazdasági forma szerinti strukturális átrendeződése mellett valósult meg. Az országos üzletállományon belül egyre inkább túlsúlyba kerültek a társas vállalkozások által üzemeltetettek (62%-ról 66%-ra), miközben az egyéni vállalkozások által üzemeltetett üzletek aránya egyharmadára zsugorodott.

Továbbra is jelentős arányú az egyéni vállalkozások által működtetett üzletek részesedése, a kedvtelésből tartott állat- (51%), a hal- (50%), a zöldség-gyümölcs (49%), a használtcikk-szaküzletek (47%), valamint az élelmiszer vegyesüzletek (42%) körében. 2011 végén a társas vállalkozások döntő súlya (90–95%-os részesedése) jellemezte az üzemanyagtöltő állomásokat, a humán gyógyászati termékek szaküzleteit, valamint a számítógép-, periféria-, szoftverszaküzleteket.

Egy üzemeltető vállalkozás átlagosan 1,5 kiskereskedelmi üzletet működtetett 2011 végén. A legtöbb üzlet – átlagosan 13 – a részvénytársaságokhoz tartozott, míg a korlátolt felelősségű társaságokra 1,6, a betéti társaságokra 1,3, az egyéni vállalkozásokra 1,2 üzlet jutott. Az összes üzemeltető vállalkozás 41%-át a korlátolt felelősségű társaságok, másik 41%-át az egyéni vállalkozások, 17%-át a betéti társaságok tették ki, míg a részvénytársaságok aránya csak 0,6% volt. A nagyobb üzemeltetett üzletszámnak megfelelően az üzletek számából nagyobb arányban részesedtek a részvénytársaságok (5%), a korlátolt felelősségű társaságok (44%), mint a vállalkozás-szám szerinti részesedésük.

A kiskereskedelmi üzleteket üzemeltető vállalkozások többsége (62%-a) maga is kiskereskedelmi főtevékenységű volt 2011-ben. Jelentősebb arányt képviseltek a kiskereskedelmi üzleteket üzemeltetők között a nagykereskedelemben (8%), a vendéglátásban (3%), az építőiparban, az ingatlanügyletekben, az élelmiszergyártásban, a mezőgazdaságban (2–2%), a gépjármű-kereskedelemben, az egyéb személyi szolgáltatásban, a háztartási cikk javításában, szállításában (1–1%) sorolt főtevékenységű, a kiskereskedelemmel csak melléktevékenységként foglalkozó vállalkozások.

A kiskereskedelmi üzletek számának és az üzemeltető vállalkozások számának megoszlása az üzemeltető gazdasági formája szerint, 2011. december 31.

A kiskereskedelmi üzlethálózatban a vizsgált időszakban végbemenő üzletszámváltozás az országos **eladóter** nagyságának és az egy üzletre jutó átlagos alapterület növekedésével párhuzamosan ment végbe.

Országos szinten 2008 végén 15 724 ezer m² volt a kiskereskedelmi üzletek eladóterének összes alapterülete, ami 2011 végére 16 259 ezer m²-re nőtt. Az egy üzletre jutó átlagos alapterület a 2008 végi 106 m²-ről 2011 végére 113 m²-re emelkedett.

Az élelmiszerüzletek és -áruházak átlagos alapterülete a megfigyelt időszakban 101 m²-ről 110 m²-re emelkedett. Az üzletcsoport átlagos eladótereiből 2011-ben a legkisebb mérettel a dohányáru- (24 m²), a hal- (32 m²), illetve a zöldség-gyümölcs (36 m²) szaküzletek rendelkeztek. Az élelmiszer vegyesüzletek és -áruházak (hipermarketekkel együtt számolt) átlagos alapterülete ugyanakkor 162 m² volt.

Az iparcikküzletek és -áruházak esetében az átlagos alapterület a 2008 végi 101 m²-ről 2011. december végére 109 m²-re nőtt. Ezen belül a legkisebb eladóteret 2011 végén az óra-ékszer- (32 m²), továbbá az újság-, papíráru-szaküzleteknél (42 m²), a legnagyobbat a festék-, vasáru-, barkács- és építési anyag- (284 m²), a bútortartási- és világítástechnikai szaküzletek csoportjában (238 m²) regisztrálták.

Az üzemanyag-töltő állomások átlagos alapterülete a vizsgált időszakban belépő kisebb méretű, olcsóbb árakat kínáló benzinkutak következtében 452 m²-ről 311 m²-re csökkent.

Az üzlethálózat területi jellemzői

Az üzlethálózat az elmúlt években elsősorban a fővárosban és a városokban bővült, a községekben csökkent. Az üzletekkel való ellátottság a községekben alacsonyabb, mint a városokban. 2011 végén miközben országos átlagban 10 ezer lakosra 145 kiskereskedelmi üzlet jutott, a fővárosban 2,3-szor annyi üzlet jutott egy főre, mint a községekben.

Megyei bontásban vizsgálva is szembeötlő Budapest és Pest megye kiemelkedően magas üzletszáma. Az üzlethálózatnak a központi régióban való koncentrálódása hasonló, mint a korábban bemutatott kiskereskedelmi vállalkozások székhely szerinti koncentráltsága. Az üzletek 22%-a Budapesten, 10%-a Pest megyében található.

3. tábla

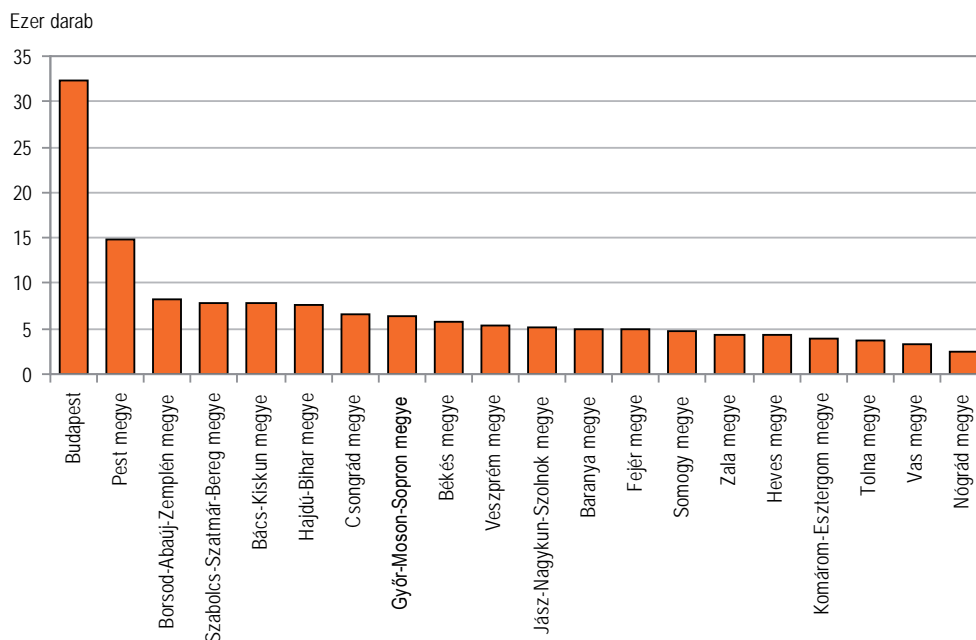
**A kiskereskedelmi üzletek száma és megoszlása a település jogállása
2011. december 31.**

Település jellege	Üzletszám, 2011. december 31.		Lakosság, 2012. január 1	10 000 lakosra jutó üzletszám
	db	megoszlás, %		
Főváros	32 386	22,5	17,5	186,1
Megyei jogú város	37 647	26,1	20,5	184,2
Város	49 867	34,6	31,7	158,0
Község	24 326	16,9	30,3	80,6
Összesen	144 226	100	100	144,8

2011 végén Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt az országos kiskereskedelmi üzlethálózat 6, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, valamint Csongrád megyében 5–5%-a. A legalacsonyabb üzletszámot – az összes üzlet 1,7%-át – Nógrád megyében regisztrálták.

15. ábra

Kiskereskedelmi üzletek száma, 2011. december 31.

Bevásárlóközpontok, hipermarketek

Magyarországon a kiskereskedelem meghatározó tényezőivé váltak a bevásárlóközpontok¹¹ és hipermarketek¹². Miközben a kiskereskedelmi üzletek száma csökkent, a bevásárlóközpontoké és hipermarketeké tovább bővült. 2011 végén Magyarországon 117 bevásárlóközpont üzemelt, 14-gyel több, mint 2008 végén, míg a hipermarketek száma a 2008. évi 136-ról 2011-ben 168-ra emelkedett.

¹¹ Bevásárlóközpontnak tekintjük az olyan építészeti egységes, kereskedelmi célra tervezett komplexumot, amely egy adott vonzáskörzet ellátására szolgál, és szerves egységet képez a benne működő különböző típusú és méretű üzletek, szolgáltató- (pl. vendéglátó-) és szabadidő eltöltésére szolgáló szórakoztató létesítményekkel (pl. mozi, sportolásra szolgáló hely).

¹² A hipermarket olyan önkiszolgáló kiskereskedelmi létesítmény, amely az élelmiszerek és iparcikkek széles választékát kínálja, alapterülete legalább 3 ezer négyzetméter, és rendszerint parkolóhellyel is rendelkezik. (Lásd: Auchan, Cora, Interspar, TESCO).

A bevásárlóközpontok és hipermarketek száma

(az időszak végén, darab)

Megnevezés	2008	2009	2010	2011
Bevásárlóközpontok száma	103	113	114	117
kiskereskedelmi üzleteinek száma	5 808	..	6 672	6 890
Hipermarketek száma	136	152	166	168
kiskereskedelmi üzleteinek száma	1 953	..	2 516	2 719

A bevásárlóközpontokban 2011 végén 6,9, a hipermarketekben 2,7 ezer kiskereskedelmi üzlet működött. Arányuk az országos üzletállományból 4,8, illetve 1,9, együttesen 6,7%-ot tett ki. A bevásárlóközpontokban és hipermarketekben működő üzletek termékköre speciális, jelentősen eltér az országos üzlethálózat szerkezetétől. Különösen a bevásárlóközpontokban magas a ruházati és lábbeliüzletek (butikok) aránya, a hipermarketekben pedig a könyv-, újság-, papíráru- és egyéb iparcikk üzleteké. Mindkét típusban magasabb az országos átlagnál az illatszer-, gyógyszerüzletek aránya.

A kiskereskedelmi ágazat főbb mutatói, 2010

Mutatók megnevezése	Kereskedelem	Kiskereskedelem	A kiskereskedelem aránya a nemzetgazdaságból, %	A kiskereskedelem aránya a kereskedelemből, %	Kiskereskedelmi mutató dinamikája (2009=100)
Gazdálkodási mutatók					
Gazdálkodó egységek száma, ezer db	141	88	12,4	623	99,1
Foglalkoztatottak száma, ezer fő	561	322	11,5	57,4	98,6
Alkalmazottak száma, ezer fő	489	270	11,5	55,2	98,6
Alkalmazottak teljes munkaidősre átszámított létszáma, ezer fő	447	242	11,1	54,1	98,7
Alkalmazottak teljesített munkaóráinak száma, millió óra	842	457	11,2	54,2	99,6
Értékesítés nettó árbevétele, milliárd forint	20 687	6 798	9,6	32,9	99,3
Kibocsátás, termelési érték, milliárd forint	4 584	1 543	3,8	33,7	98,8
A hozzáadott érték a kibocsátás %-ában	42,8	43,7			
Bruttó kereskedelmi árás, milliárd forint	3 174	1 063	25,0	33,5	86,3
Hozzáadott érték tényező költségen, milliárd forint	1 964	675	5,0	34,4	100,5
Bruttó működési eredmény, milliárd forint	694	129	2,0	18,6	112,3
Termék és szolgáltatás összes vásárlása, milliárd forint	18 677	6 034	10,5	32,3	97,6
Változatlan formában történő újraeladás, milliárd forint	16 092	5 196	17,1	32,3	97,9
Bérek költség személyi jellegű egyéb kifizetés és bérjárulék (munkaerőköltségek), milliárd forint	1 270	546	8,0	43,0	98,1
Bérek költség és személyi jellegű egyéb kifizetések (munkajövedelem), milliárd forint	1 001	428	7,9	42,8	100,0
Árbevétel-szerkezeti mutatók					
Kereskedelmi és közvetítői tevékenységből származó árbevétel, milliárd forint	18 145	5 838	25,5	32,2	90,9
Ipari tevékenységből származó árbevétel, milliárd forint	262	56	0,2	21,4	85,8
Építőipari tevékenység árbevétele, milliárd forint	149	85	2,7	57,0	723,1
Szolgáltatási tevékenység árbevétele, milliárd forint	1 799	696	4,4	38,7	337,5
Tőketulajdonosi mutatók					
Jegyzett tőke, milliárd Ft	1 141	492	5,4	43,1	101,9
Ebből: Belföldi magánszemély tulajdona	260	96	7,6	37,0	95,6
Belföldi társaság tulajdona	154	34	1,3	22,2	86,7
Külföldi tulajdon	723	361	8,9	50	105,6
Beruházási mutatók					
Bruttó tárgyi eszköz-beruházások, milliárd forint	320	135	4,1	42,2	89,1
Bruttó földberuházások, milliárd forint	5,5	2,2	2,3	40,0	71,7
Használt épületek és építmények beszerzése, milliárd forint	14,6	5,7	12,7	39,0	95,6
Új épületek és építmények beruházás teljesítményértéke, milliárd forint	111	61	4,5	55,0	84,8
Bruttó gép és berendezésberuházások, milliárd forint	190	66	3,7	34,7	93,7

A kiskereskedelem szakágazat-csoportos szerkezete, 2010

Megnevezés	Gazdasági egységek száma	Foglalkoz- tatottak száma	Értékesítés árbevétele	Bruttó kereskedelmi árrés	Hozzáadott érték tényező- költségen
Élelmiszer jellegű vegyes bolti kiskereskedelem	17,11	37,59	38,41	42,92	40,78
Élelmiszer-, ital-, dohányáru-kiskereskedelem	8,08	5,50	3,22	2,91	3,36
Iparcikk jellegű vegyes kiskereskedelem	5,11	5,67	4,55	7,25	4,86
Textil-, ruházati és lábbeli-kiskereskedelem	12,00	9,35	4,70	9,07	7,26
Bútor-, háztartásicikk-, építőanyag-kiskereskedelem	9,44	9,89	10,02	12,53	9,23
Könyv-, újság-, papíráru-kiskereskedelem	2,74	2,33	1,62	2,11	2,46
Egyéb iparcikk bolti kiskereskedelme	17,59	10,97	6,18	5,57	9,39
Gyógyszer-, gyógyászatitermék-kiskereskedelem	3,50	5,51	10,03	3,86	9,97
Illatszer-kiskereskedelem	0,93	1,87	2,03	3,10	2,17
Használcikk-kiskereskedelem	3,41	1,91	0,60	0,90	1,09
Csomagküldő, internetes kiskereskedelem	1,97	0,85	0,71	1,26	0,79
Gépjárműüzemanyag-kiskereskedelem	1,04	2,36	16,28	6,39	5,94
Piaci kiskereskedelem	7,16	2,64	0,37	0,32	0,66
Egyéb nem bolti, piaci kiskereskedelem	9,92	3,58	1,27	1,81	2,03
Kiskereskedelem összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

7. tábla

A kiskereskedelem szakágazati szerkezete, 2010

(%)

Megnevezés	Gazdasági egységek száma	Foglalkoztatottak száma	Értékesítés árbevétele	Bruttó kereskedelmi árrés	Hozzáadott érték tényező- költségen
Élelmiszer jellegű bolti vegyes kiskereskedelem	17,11	37,59	38,41	42,92	40,78
Iparcikk jellegű bolti vegyes kiskereskedelem	5,11	5,67	4,55	7,25	4,86
Zöldség-, gyümölcskiskereskedelem	2,64	1,43	0,54	0,14	0,67
Hús-, húсарu-kiskereskedelem	1,58	1,42	0,93	0,47	0,91
Halkiskereskedelem	0,14	0,07	0,02	0,01	0,03
Kenyér-, pékáru-, édességkiskereskedelem	1,09	0,84	0,32	0,34	0,38
Italkiskereskedelem	1,05	0,62	0,50	0,63	0,48
Dohányáru-kiskereskedelem	0,34	0,21	0,24	0,07	0,14
Egyéb élelmiszer-kiskereskedelem	1,24	0,90	0,67	1,25	0,74
Gépjárműüzemanyag-kiskereskedelem	1,04	2,36	16,28	6,39	5,94
Számítógép-, periféria-, szoftverkiskereskedelem	2,01	1,45	1,70	1,47	2,03
Telekommunikációs termék kiskereskedelem	0,78	0,83	0,53	0,72	0,86
Audio-, videoberendezés-kiskereskedelem	0,40	0,29	0,25	0,22	0,24
Textilkiskereskedelem	1,26	0,87	0,32	0,76	0,34
Vasáru-, festék-, üvegkiskereskedelem	5,03	5,10	5,06	5,65	5,61
Takaró-, szőnyeg-, fal-, padlóburkoló-kiskereskedelem	0,42	0,42	0,28	0,46	0,33
Villamos háztartási készülék kiskereskedelme	0,97	1,49	2,05	1,96	0,57
Bútor-, világításieszköz-, egyéb háztartási cikkek kiskereskedelme	2,52	2,53	2,35	4,21	2,43
Könyvkiskereskedelem	0,72	1,02	0,94	1,66	1,39
Újság-, papíráru-kiskereskedelem	2,02	1,31	0,68	0,46	1,07
Zene-, videófelvétel-kiskereskedelem	0,11	0,06	0,03	0,03	0,06
Sportszer-kiskereskedelem	1,14	0,64	0,30	0,28	0,31
Játékkiskereskedelem	0,38	0,28	0,15	0,26	0,27
Ruházat-kiskereskedelem	9,28	7,17	3,56	6,62	5,34
Lábbeli-, bőráru-kiskereskedelem	1,46	1,31	0,82	1,68	1,57
Gyógyszer-kiskereskedelem	2,71	4,71	9,02	2,64	8,25
Gyógyászati termék kiskereskedelme	0,79	0,81	1,02	1,22	1,72
Illatszer-kiskereskedelem	0,93	1,87	2,03	3,10	2,17
Dísznövény, vetőmag, műtrágya, hobbiállat-eledelek kiskereskedelme	5,24	2,62	0,65	0,42	1,17
Óra-, ékszer-kiskereskedelem	0,90	0,82	0,32	0,47	0,73
Egyéb m.n.s. új áru kiskereskedelme	7,14	4,33	2,53	1,96	4,03
Használt cikk bolti kiskereskedelme	3,41	1,91	0,60	0,90	1,09
Élelmiszer, ital, dohányáru piaci kiskereskedelme	1,04	0,41	0,08	0,03	0,10
Textil, ruházat, lábbeli piaci kiskereskedelme	3,68	1,35	0,14	0,17	0,32
Egyéb áruk piaci kiskereskedelme	2,43	0,88	0,14	0,13	0,24
Csomagküldő, internetes kiskereskedelem	1,97	0,85	0,71	1,26	0,79
Egyéb nem bolti, piaci kiskereskedelem	9,92	3,58	1,27	1,81	2,03
Kiskereskedelem összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Módszertan

A kiadványban szereplő ágazati adatok a TEÁOR '08 szerint értendők.

A kiskereskedelmen belül a szakágazati csoportokat a havi „Kiskereskedelem” gyorstájékoztatónak leginkább megfelelő bontás szerint használtuk az alábbiak szerint:

Megnevezés	TEÁOR '08
Élelmiszer jellegű vegyes bolti kiskereskedelem	4711
Élelmiszer-, ital-, dohányáru-kiskereskedelem	4721 + 4722 +4723 + 4724 + 4725 + 4726 +4729
Iparcikk jellegű vegyes kiskereskedelem	4719
Textil-, ruházati és lábbeli-kiskereskedelem	4751 + 4771 + 4772
Bútor-, háztartásicikk-, építőanyag-kiskereskedelem	4743 + 4752 + 4753 + 4754 + 4759 + 4763
Könyv-, újság-, papíráru-kiskereskedelem	4761 + 4762
Egyéb iparcikk bolti kiskereskedelme	4741 + 4742 + 4764 + 4765 + 4776 + 4777 + 4778
Gyógyszer-, gyógyászati termék-kiskereskedelem	4773 + 4774
Illatszer-kiskereskedelem	4775
Használcikk-kiskereskedelem	4779
Csomagküldő, internetes kiskereskedelem	4791
Gépjárműüzemanyag-kiskereskedelem	4730
Piaci kiskereskedelem	4781 + 4782 + +4789
Egyéb nem bolti vagy piaci kiskereskedelem	4799

Az 5. tábla „A kiskereskedelem aránya a nemzetgazdaságból, %” megnevezés alatt „nemzetgazdaság” fogalmában csak a vállalkozásoktól beérkezett összesített éves gazdaságszerkezeti adatok szerepelnek. Ez eltér a makrogazdasági adatok között publikált nemzetgazdaság fogalmától, melynek számítása során ún. ESA-hidakat is alkalmaznak. A nemzetközi előírásoknak megfelelően a nagyobb aggregátumokra (pl. kereskedelem) vetítenek további, nemzetgazdasági szinten kezelt tételeket. Ilyenek pl. a bér munka, külső gyártás, holding, kis értékű eszközök stb. speciális kezeléséből adódó értékek.

A kiadvány ágazati részének fő adatforrásaként használt éves gazdaságszerkezeti adatokban csak a „nem pénzügyi vállalkozási intézményi kör” van lefedve. Amikor a kereskedelem, illetve a kiskereskedelem egészét a „nemzetgazdasághoz” viszonyítjuk, akkor „nemzetgazdaságként” csak ezt a szűkebb ágazati kört vesszük figyelembe. A Stadat 3.1.4 táblájában szereplő makrogazdasági adatokban a nemzetgazdaságban megjelenik még ezen körön felül a pénzügyi vállalkozások, a kormányzat, a háztartások, valamint a háztartásokat segítő nonprofit intézmények hozzáadott értékének adata is.

Elérhetőségek:

Felelős szerkesztő: Szabó Péter főosztályvezető

További információ: Süveges Éva

Telefon: (+36-1) 345-6729, e-mail: eva.suveges@ksh.hu

[Információs szolgálat](#), telefon: (+36-1) 345-6789, fax: (+36-1) 345-6788